

Захарченко О.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Алексейчук О.О.,
викладач кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Міжнародний університет бізнесу і права

Zakharchenko Oleg,
PhD, Associate Professor,
Associate Professor of Management and Marketing,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Alekseychuk Olena,
Teacher Departments of Finance, Accounting and Taxation,
International University of Business and Law

СКЛАДНИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Захарченко О.В., Алексейчук О.О. Складники формування інвестиційного потенціалу сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону. У статті обґрунтовано складники формування інвестиційного потенціалу сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону. У результаті дослідження встановлено, що існуючі ризики в діяльності галузей агропродовольчої сфери негативно впливають на їхню інвестиційну привабливість. До наявних механізмів та інструментів мінімізації ризиків віднесено: диверсифікацію виробничої діяльності; фінансово-кредитне забезпечення; розвиток ринкової інфраструктури; лізинг; страхування; державні програми підтримки сільськогосподарського виробництва. Обґрунтовано, що для ефективної інвестиційної стратегії забезпечення сталого розвитку регіональної агропродовольчої сфери місцевій владі необхідно визначити чіткі й зрозумілі цілі щодо наявних та очікуваних прибутків від залучення прямих іноземних інвестицій, підвищення надходжень податків, зростання експорту, зайнятості та кваліфікації, технологій та інновацій. Зусилля із залучення інвестицій повинні бути зосереджені на перспективних секторах агропродовольчої сфери, що мають конкурентні переваги, належать до ключових перспективних секторів зростання і сприятимуть нарощуванню потужностей місцевої економіки. Для інноваційного розвитку галузі на макрорівні слід визначити потенційні країни та найкращі зарубіжні компанії, які можуть генерувати мобільні проекти і відповідають цілям регіону в окремих секторах і технологіях.

Ключові слова: інвестиційні ризики, інвестування, залучення інвестицій, інвестиційний потенціал, агропродовольча сфера регіону, сталий розвиток.

Захарченко О.В., Алексейчук Е.А. Составляющие формирования инвестиционного потенциала устойчивого развития агропродовольственной сферы региона. В статье обоснованы составляющие формирования инвестиционного потенциала устойчивого развития агропродовольственной сферы региона. В результате исследования установлено, что существующие риски в деятельности отраслей агропродовольственной сферы негативно влияют на их инвестиционную привлекательность. К существующим механизмам и инструментам минимизации рисков можно отнести: диверсификацию производственной деятельности; финансово-кредитное обеспечение; развитие рыночной инфраструктуры; лизинг; страхование государственных программы поддержки сельскохозяйственного производства. Обосновано, что для эффективной инвестиционной стратегии обеспечения устойчивого развития региональной агропродовольственной сферы местной власти необходимо определить четкие и понятные цели относительно имеющихся и ожидаемых доходов от привлечения прямых иностранных инвестиций, повышения поступлений налогов, роста экспорта, занятости и квалификации, технологий и инноваций. Усилия по привлечению инвестиций должны быть сосредоточены на перспективных секторах агропродовольственной сферы, имеющих конкурентные преимущества, которые принадлежат к ключевым перспективным секторам роста и способствуют наращиванию мощностей местной экономики. Для инновационного развития отрасли на макроуровне следует определить потенциальные страны и лучшие зарубежные компании, которые могут генерировать мобильные проекты и отвечают целям региона в отдельных секторах и технологиях.

Ключевые слова: инвестиционные риски, инвестирование, привлечение инвестиций, инвестиционный потенциал, агропродовольственная сфера региона, устойчивое развитие.

Zakharchenko Oleg, Alekseychuk Olena. Components of formation of investment potential of sustainable development of agro-food sector of the region. The article substantiates the components of formation of investment potential of sustainable development of agro-food sector of the region. The study found that the existing risks in the activities of the agro-food industries adversely affect their investment attractiveness. The available mechanisms and tools for risk minimization include: diversification of production activities; financial and credit support; development of market infrastructure; leasing; insurance; state support programs for agricultural production. In order to minimize the risks and obtain stable financial results, an agricultural enterprise may choose in-depth specialization, maintain existing production methods and volumes, or go through a diversification of its activities. The development of agro-industrial business infrastructure for small businesses in district centers and rural areas is necessary. Given the presence of a number of large industrial facilities in the region, it is important to include environmental and energy efficiency components in investment projects. A major weakness for the region in the area of foreign investment is the lack of a clear foreign direct investment (FDI) policy in the agri-food sector. In order to develop a systematic approach, it is necessary to develop a strategy for attracting FDI, which will form a clear vision of the role of FDI in the economic development of the agricultural sector of the region's economy. It is substantiated that for an effective investment strategy to ensure the sustainable development of the regional agro-food sector, local authorities need to set clear and understandable goals for the available and expected income from attracting foreign direct investment, raising tax revenues, increasing exports, employment and skills, technology. Efforts to attract investment should be focused on promising agro-food sectors that have competitive advantages, belong to key promising growth sectors and help boost the capacity of the local economy. For the innovative development of the industry at the macro level, potential countries and the best foreign companies that can generate mobile projects and meet the region's goals in specific sectors and technologies should be identified.

Key words: investment risks, investing, attracting investments, investment potential, agro-food sector of the region, sustainable development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Агропродовольче виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Ризиковість аграрного бізнесу визначає низка чинників, таких як: сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології та інші причини. Дане твердження справедливе для сільського господарства всіх країн, але особливо великих ризиків зазнає сільськогосподарське виробництво країн, економіки яких розвиваються або перебувають у процесі трансформації. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів у сільському господарстві і, відповідно, підсилюють вплив ризиків на аграрний бізнес. Зростає вплив макроекономічних рішень на діяльність кожного виробника. Можна стверджувати, що сама аграрна реформа є чинником ризику.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідження аспектів теорії та практики інвестицій, інвестиційної діяльності, що мають велике значення для визначення пріоритетних напрямів в агропродовольчій сфері та агробізнесі, досліджували як зарубіжні вчені (Д. Колеман, Б. Фуллер, Р. Херстейн, Д. Джоргенсон, В. Крелле, Д. Лернер, Мегінсон), так і вітчизняні (І.О. Бланк, В.П. Горьовий, С.О. Гуткевич, А.А. Задоя, О.В. Захарчук, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, В.Г. Чабан, В.В. Лагодієнко, І.В. Ліпсіц, І.І. Лукінов, Р.М. Мудрак, П.І. Юхименко, Г.М. Підлісецький, М.М. Кропивко, П.Т. Саблук, А.М. Ужва та ін.). Водночас питання впливу інвестиційних ризиків на інвестиційні процеси сталого розвитку агропродовольчої сфери потребують подальшого вивчення.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження підходів до формування складників інвестиційного потенціалу сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До наявних механізмів та інструментів мінімізації ризиків під час формування інвестиційного потенціалу суб'єктів господарської діяльності агропродовольчої сфери відносимо:

- диверсифікацію виробничої діяльності;
- фінансово-кредитне забезпечення;
- розвиток ринкової інфраструктури;
- лізинг;
- страхування;
- державні програми підтримки сільськогосподарського виробництва.

Диверсифікація, як, власне, і спеціалізація, є інструментами зниження існуючих ризиків та, відповідно, сталого розвитку підприємства. Як правило, природно-кліматичні та ринкові ризики мають різновекторний вплив на виробництво різних видів сільськогосподарської продукції, і, відповідно, їхній негативний вплив на одних напрямках компенсується позитивним на інших [2].

Для мінімізації ризиків та отримання стабільних фінансових результатів сільськогосподарське підприємство може вибрати поглиблену спеціалізацію, зберегти існуючі способи та обсяги виробництва або піти шляхом диверсифікації своєї діяльності.

Диверсифікація діяльності сільгоспвиробників має низку економічних і соціальних переваг: забезпечується більша зайнятість населення, реалізація ширшого кола соціальних та матеріальних потреб селян тощо.

Низка характерних особливостей, таких як сезонність виробництва, довгий період обороту капіталу, висока ризиковість та залежність від природних умов, зумовлює потребу в позикових ресурсах для сільськогосподарського виробництва. Потенціал аграрного

кредитного ринку щороку зростає, збільшуються обсяги грошових та товарних кредитів, однак потреби виробників у позикових коштах не забезпечуються.

Нині у світі склалася ситуація, за якої інвестиції в аграрний бізнес необхідні: за оцінками ООН, до 2025 р. виробництво продуктів харчування у світі мусить зрости на 70–100%, і це тільки для того, щоб утримати нинішній баланс між кількістю населення і кількістю продуктів харчування, адже щороку населення Землі збільшується на 2,5%. Не кажучи вже про те, що близько мільярда людей нині не отримують належної кількості продуктів. Насторожує й те, що кількість сільськогосподарських земель у світі не тільки не збільшується, а й скорочується. Так, у США, які нині є світовим лідером із виробництва продуктів харчування, кожні дві хвилини площі сільськогосподарських земель зменшуються на 1 га [4].

Дослідження показують, що в сучасній економіці формування інвестиційного потенціалу може відбуватися за рахунок різних джерел фінансування [1; 3]. Проте найбільш дієвими є власний капітал, банківське кредитування та іноземні інвестиції. Складна економічна ситуація в Україні не сприяє розвитку останніх. Проведене дослідження перешкод в інвестиційній діяльності підприємств агропродовольчої сфери Миколаївської області у період 2014–2018 рр. показав невирішеність багатьох хронічних проблем у забезпеченні джерел фінансування інвестиційної діяльності.

Дослідження структури ризиків інвестиційної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області у період 2014–2018 рр. (рис. 1) дало змогу зробити висновок, що до основних інвестиційних ризиків в агропродовольчій сфері (за результатами поглибленого опитування) можна віднести: несприятливу політичну ситуацію, високий податковий тягар, недостатній платоспроможний попит, високі ставки кредитів,

недостатність кваліфікованих працівників, застарілі технології тощо.

Результати дослідження інвестиційного середовища агропродовольчої сфери Миколаївської області в 2014–2018 рр. показали, що, незважаючи на поліпшення за окремими напрямками, ситуація у цілому не змінилася. З огляду на чинні документи щодо розвитку регіону для підвищення його інвестиційної привабливості в галузях агропродовольчої сфери, необхідно здійснювати такі заходи, спрямовані на:

- сприяння та реалізацію масштабних інвестиційних проєктів у галузі та близьких до неї сферах;
- підвищення ефективності та прозорості діяльності місцевих органів влади;
- поліпшення якості та доступності трудових ресурсів;
- забезпечення прозорості та справедливості оподаткування;
- розвиток інфраструктури.

Виходячи з ризиків, з якими стикаються інвестори Миколаївщини, ключовим для сприяння притоку інвестицій є посилення захисту прав власності як у плані захисту від злочинного захоплення бізнесу, так і з боку можливого свавілля місцевих органів влади.

Важливим є посилення інноваційного потенціалу області в напрямі генерування та абсорбування нових технологій. Для цього слід посилювати кооперацію між науково-дослідними установами та підприємствами як із підготовки кадрів, так і щодо замовлення й розроблення технологій. Стимулювання цих процесів має у тому числі полягати в посиленні захисту прав інтелектуальної власності, бюджетній підтримці інноваційної діяльності, постійному оновленні баз даних інвестиційних проєктів.

Окрім забезпечення рівних умов ведення бізнесу та спрощення регуляторного середовища функціонування підприємств (процедури відкриття/закриття бізнесу,

Рис. 1. Структура перешкод в інвестиційній діяльності підприємств Миколаївської області у період 2014–2018 рр.

Джерело: власне дослідження

правила, що регламентують поточну діяльність фірм, процедури отримання дозвільних документів), важливим є полегшення доступу до фінансово-кредитних ресурсів.

Необхідним є розвиток агропромислової бізнес-інфраструктури для малого підприємництва в районних центрах та сільській місцевості. Зважаючи на наявність на території області низки великих промислових виробництв, важливим є включення до інвестиційних проєктів складників щодо захисту навколишнього середовища та енергоефективності.

Нарешті, має надаватися доступ до інформації щодо інвестиційних можливостей в області, зокрема організовуватися спеціальні заходи, а також регулярно оновлюватися інвестиційні паспорти населених пунктів області. Має проводитися пропагування успішного досвіду реалізації інвестиційних проєктів у регіоні.

В останньому рейтингу значно погіршилися оцінки показників, що безпосередньо пов'язані з діяльністю органів місцевої влади. Так, керівникам органів слід звернути увагу на відкритість та прозорість очолюваних ними установ, оскільки підприємці високо оцінюють ризики, що пов'язані з рішеннями органів влади. Необхідно забезпечити належне виконання законодавства місцевими органами влади.

Важливим є поліпшення ефективності місцевих органів. Зокрема, має бути проведена оптимізація наявних адміністративних процедур. Важливим є підвищення якості службових кадрів шляхом післядипломного навчання та обміну досвідом із колегами з інших регіонів та країн. Має бути посилена боротьба з корупцією.

Інвестиційні регіональні проєкти, окрім іншого, мають включати в себе розвиток трудових ресурсів, пристосування навчального процесу та програм до актуальних вимог ринку праці шляхом посилення співпраці між підприємствами та вищими навчальними закладами, а також збільшення автономії ВНЗ. Оскільки важливою проблемою лишається доступність трудових ресурсів, необхідно сприяти проведенню інформаційної роботи щодо наявних спеціалістів та вакансій,

а також зменшувати відтік кваліфікованих кадрів із регіону, надаючи відповідні стимули спеціалістам.

Важливо забезпечити справедливе та прозоре стягнення як загальнодержавних, так і місцевих податків. Процедури адміністрування не мають створювати додаткового тягаря для бізнесу. Має забезпечуватися недискримінаційність оподаткування та мінімізовано корупційний компонент у діяльності місцевих податкових органів.

Для посилення портової інфраструктури слід удосконалити шляхи сполучення з портами, а також збільшити їхню пропускну спроможність. Стан автомобільних доріг має відповідати діючим нормам та техніко-експлуатаційним правилам.

Головним слабким боком для регіону у сфері іноземного інвестування є відсутність чіткої політики стосовно прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в агропродовольчу сферу. Задля вироблення системного підходу необхідно розробити стратегію залучення ПІІ, яка дасть змогу сформувати чітке бачення ролі ПІІ в економічному розвитку аграрного сектору економіки регіону.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Обґрунтовано, що для ефективної інвестиційної стратегії забезпечення сталого розвитку регіональної агропродовольчої сфери місцевій владі необхідно визначити чіткі й зрозумілі цілі щодо наявних та очікуваних прибутків від залучення прямих іноземних інвестицій, підвищення надходжень податків, зростання експорту, зайнятості та кваліфікації, технологій та інновацій. Зусилля із залучення інвестицій повинні бути зосереджені на перспективних секторах агропродовольчої сфери, що мають конкурентні переваги, належать до ключових перспективних секторів зростання і сприятимуть нарощуванню потужностей місцевої економіки. Для інноваційного розвитку галузі на макrorівні слід визначити потенційні країни та найкращі зарубіжні компанії, які можуть генерувати мобільні проєкти і відповідають цілям регіону в окремих секторах і технологіях.

Список використаних джерел:

1. Горбатюк Л.М. Окремі аспекти класифікації інвестицій. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2010. № 2. С. 201–204.
2. Лагодієнко В.В. Реалізація інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності у харчовій галузі. *Бізнес-навігатор*. 2013. № 2(31). С. 178–183.
3. Павлов К.В. Инвестиции и инновации интенсивного и экстенсивного типа: макроэкономический подход. URL : <http://teoria-practica.ru/ru/-1-2009.html> (дата звернення: 10.09.2019).
4. Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine / R. Mudrak et al. *TEM Journal*. 2019. Vol. 8. Issue 4. P. 1159–1168. DOI : 10.18421/TEM84-08, November 2019.

References:

1. Gorbatiuk L.M. (2010) Okremi aspekty klasyfikatsiyi investytsiy [Some aspects of classification of investments]. *Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*, no. 2. pp. 201–204.
2. Lagodiienko V.V. (2013) Realizatsiya investytsynoho zabezpechennya innovatsynoy idiyalnosti u kharchoviy haluzi [Implementation of investment support for innovation in the food industry]. *BusinessNavigator*, vol. 2, no. 33. pp. 178–183.
3. Pavlov K.V. (2009) Investment sandinnovations of intensive and extensive type: macroeconomic approach [Electronic resource]. URL: <http://teoria-practica.ru/en/-1-2009.html>. (accessed 10 September 2019).
4. Ruslan Mudrak, Iryna Nyzhnyk, Volodymyr Lagodiienko, Nataliia Lagodiienko (2019). Impact of Seasonal Production on the Dynamics of Prices for Meat and Dairy Products in Ukraine. *TEM Journal*. Volume 8, Issue 4, P. 1159–1168, DOI: 10.18421/TEM84-08. November 2019.